

Степанова Людмила Павлівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна

Пен Юйчжан

студент другого курсу ступеня магістра

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна

**ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК
ПІДЛІТКІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Одним із впливових чинників щодо процесу інновацій в освіті, є тенденція глобалізації та інтернаціоналізації освітнього простору. Процес модернізації змісту та форм у системі вищої освіти включає новий підхід до національної і полінаціональної стратегії виховання молоді, що ґрунтується на етнічних цінностях, передбачає діалог культур. З огляду на це, спільними для України та Китаю є педагогічні завдання національної політики, національної основи педагогіки, в тому числі мистецької.

Аналіз ситуації сучасного суспільного розвитку засвідчує актуальність виховання духовної особистості з новим креативним типом мислення, яка здатна приймати самостійні нестандартні рішення на шляху до своєї мети, з активною життєвою позицією. Особливого значення набуває проблема виховання творчої особистості засобами мистецтва, зокрема, музичного. Сьогодні, враховуючи величезний інтерес молоді до співацької діяльності, актуалізуємо формування вокально-виконавських навичок підлітків у позашкільних закладах освіти.

Основні теоретичні положення означеної проблеми досліджено у філософському (філософський аспект творчості – В. Біблер, Ю. Бородай, М. Данилов, О. Коршунов та ін.), психологічному (Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Давидова, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн та ін.) та педагогічному (питання вокального навчання школярів – В. Ємельянов,

А. Менабені, Д. Огороднов, О. Ростовський, Г. Стулова, Ю. Юцевич та ін.) аспектах.

Позитивно оцінюючи здобутки вищезазначених науковців, слід зауважити, що проблема формування вокально-виконавських навичок підлітків у позашкільних закладах освіти не втратила актуальності. Вивчення науково-педагогічних джерел дало можливість зрозуміти, що протягом останніх років проблема вокально-виконавських навичок досліджувалася у різних напрямках (зокрема вокально-виконавські навички співака, вокально-виконавські навички майбутніх учителів музики, виконавський артистизм студентів магістратури тощо), але розробці методики, спрямованої на вокально-виконавську діяльність підлітків, не було приділено достатньо уваги. У сучасній теорії та методиці музичного навчання бракує системних досліджень, в яких би вивчалися особливості формування вокально-виконавських навичок підлітків у позашкільних закладах освіти.

Формування навичок у науковій літературі пов'язане з автоматизованими діями (Н. Бабіченко, Ю. Юцевич), автоматичним виконанням (Т. Дуткевич), автоматизованим вмінням (І. Малафіїк, М. Тофтул), багаторазовим повторюванням, що забезпечує необхідну якість (М. Бернштейн). Отже, ґрунтуючись на визначеннях науковців, зазначимо, що вокально-виконавські навички підлітків ми розуміємо як автоматизовані дії, які приводять до інтонаційно, емоційно, художньо якісного виконання вокального твору за умови самоконтролю і сценічної витримки під час виступу. До структури вокально-виконавських навичок ми відносимо вокальні навички, сценічну витримку, артистизм.

Ми погоджуємося з визначенням Ван Чень щодо ознак сформованості вокально-виконавських навичок. До ознак першого ряду він відносить: «володіння базовими вокально-фонаційними та виразно-виконавськими навичками, які проявляються у володінні навичками звукоутворення, звуковедення, зокрема – різними способами атаки ведіння звуку, в інтонаційно-чистому, темброво-досконалому й виразному співі в адекватній твору стильовій манері, здатність до виконавська в різних формах співацької

діяльності із супроводом концертмейстера, під власний акомпанемент, а'капельно» [1, с. 5]. До другорядних ознак Ван Чень відносить наявність необхідного діапазону, багату динаміку та віртуозність голосу.

На якість формування вокально-виконавських навичок впливають розвиненість інтелектуальної сфери, розвинені творчі здібності, сформований музично-естетичний смак, що сприяє усвідомленню художнього задуму та його яскравому сценічному втіленню. Тому формування вокально-виконавських навичок учня-підлітка взаємопов'язане з його музично-естетичним вихованням, є частиною його музичного навчання та є однією з важливих складових сучасної освіти. Як елемент «естетичного виховання, музичне виховання передбачає формування емоційної чутливості та емпатії. Естетичне виховання музикою включає також процес формування ціннісно-світоглядних мистецьких орієнтацій підлітків, який тісно пов'язаний з процесом пізнання» [3, с. 83].

Вокально-виконавські навички формуються у підлітків під час занять сольним, ансамблевим чи хоровим співом у школах мистецтв, музичних школах та інших позашкільних мистецьких навчальних закладах. Якість сформованих навичок залежить передусім від професійності, компетентності та майстерності викладача. Перед викладачами вокалу позашкільного закладу освіти, як першою сходинкою на шляху до професійної діяльності, завжди стояла і була найголовнішою задачею формування вокально-виконавських навичок учнів, адже професійна вокальна реалізація на сцені і навіть довголіття співацького голосу залежать від того, наскільки якісно та правильно були сформовані ці навички.

Неправильно сформовані на початку навчання вокально-виконавські навички поступово зміцнюються і їх стає важко позбутися в майбутньому. Адже загальновідомо, що навчити – легше ніж переучувати. Якщо виконання репертуару потребує таких вокально-виконавських навичок, якими учень ще не володіє, це може призвести до неправильної роботи голосового апарату. Отже, проблема вибору навчального репертуару набуває особливого значення.

Вибір творів для інтерпретації чи вправ повинен базуватися на існуючих навичках учня, кожне наступне завдання повинно базуватися на попередньому досвіді виконання та бути дещо важчим – ускладненим або видозміненим варіантом того, що учень вже вміє робити. Весь процес формування вокально-виконавських навичок повинен ґрунтуватися на застосуванні принципу доступності і послідовності навчання і починатися з «вивчення музичного фольклору, ... народних традицій, основ національної культури», що стимулює «бажання самовиразитися у широкому колі різноманітних видів музично-художньої діяльності, спонукає до самостійної творчості» [4, с. 7].

Підлітковий вік – особливий період у становленні кожної людини. В цьому віці підлітки ранимі та нестабільні і більше ніж у інші етапи життя залежні від впливу довкілля. У цей період помітно зростає інтерес до мистецтва, формується система цінностей та уподобань. Підліток знаходить у мистецьких творах відбиття своїх емоцій та переживань, відповіді на питання, які його хвилюють [2]. Характеризується підлітковий вік як численними психічними, соматичними та соціальними змінами, так і значними фізіологічними, в тому числі мутацією голосу.

У цей час викладачам рекомендовано застосовувати індивідуальний підхід до роботи з голосом підлітка, уникати голосових перенавантажень, музичний репертуар повинен включати твори у зручній теситурі, розраховані на невеликий діапазон. Науковці зазначають, що мутація проходить швидше, легше та успішніше у тих підлітків, які займалися співом до її початку, та «мають правильно сформовані вокально-виконавські навички» [5, с. 169].

Отже, формування вокально-виконавських навичок підлітків у позашкільних закладах освіти є важливою ланкою у процесі безперервної мистецької освіти, Під час занять вокалом учні виконують навчальні, виховні, творчі, завдання, які сприяють всебічному розвитку, формують музично-естетичний смак та ціннісні орієнтації.

Список джерел:

1. Ван Чень, Методика формування виконавського артистизму студентів магістратури в процесі вокально-фахової підготовки: *автореф. дис. ... канд. пед. наук.* Київ, 2017. 21 с.
2. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник. К., 2004. 487 с.
3. Степанов В. А. Деякі аспекти готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до естетичного виховання підлітків сучасною музикою. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова.* К.: НПУ, 2016. Вип. 20 (25). С. 82-86.
4. Степанова Л.П. Діагностика і розвиток поліфонічного слуху молодших школярів. *Мистецтво та освіта.* 2013. № 3. С. 5–9.
5. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Тернопіль, 2003. 352 с.